

Boeren als Burgers

Politieke cultuur op het Brabantse platteland (ca. 1550 – 1650)

Rosalie Versmissen MA, BHIC Fellowship eindpresentatie maart 2023

INHOUD

- **Achtergrond:** Burgerschap en *peasant studies*
- **Bronnen:**
 - Het dorpsarchief
- **Resultaten**
 - Formele rechten en collectieve actie
 - Casus 1: Sint-Oedenrode
 - Casus 2: Water in Maasland
- **Conclusie**

Burgerschap en Peasant Studies

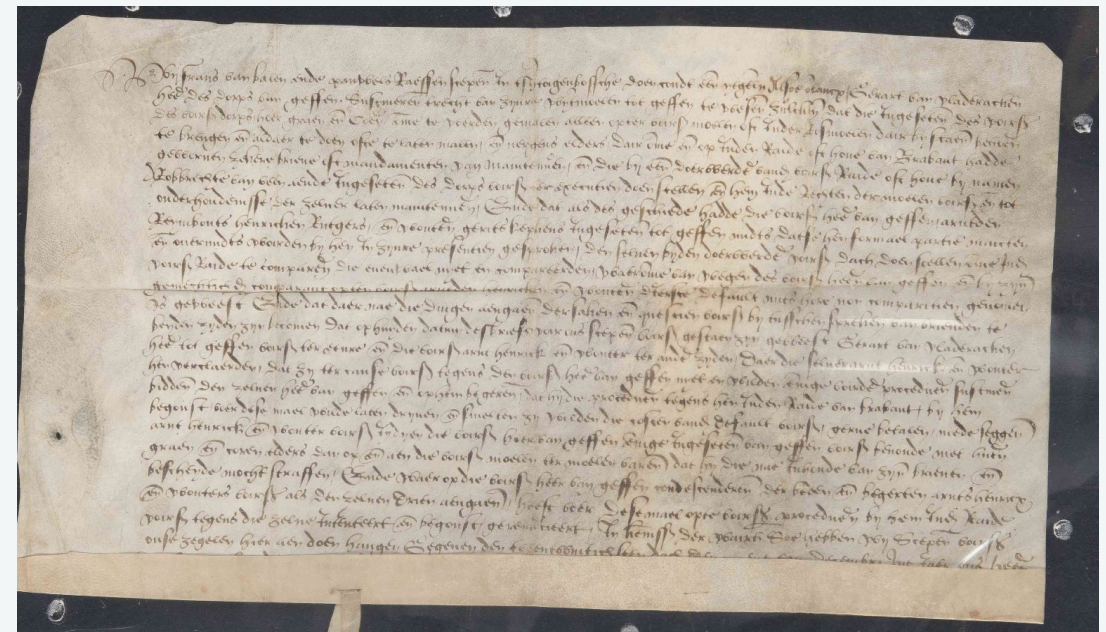
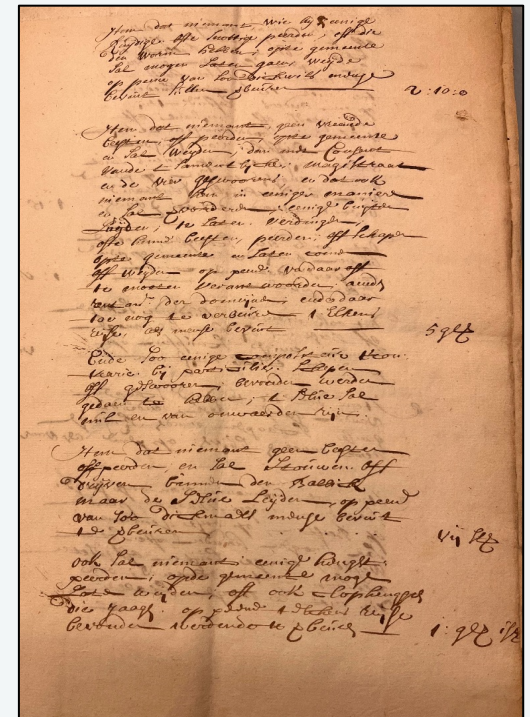
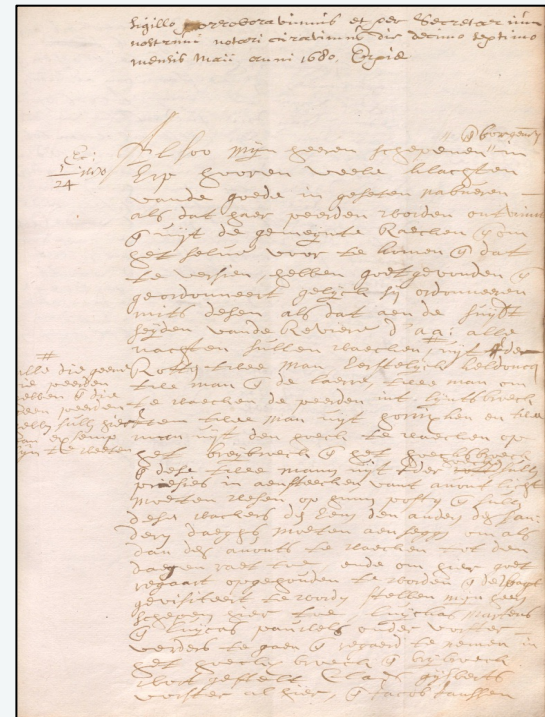
- *Maarten Prak en Charles Tilly*: Niet alleen de personen met formeel burgerschap konden invloed uitoefenen op het politieke en culturele landschap.
- *Peasant studies*: Boeren als *political agents* vaak bestudeerd vanuit opstanden en marxistische geschiedschrijving.

Bronnen

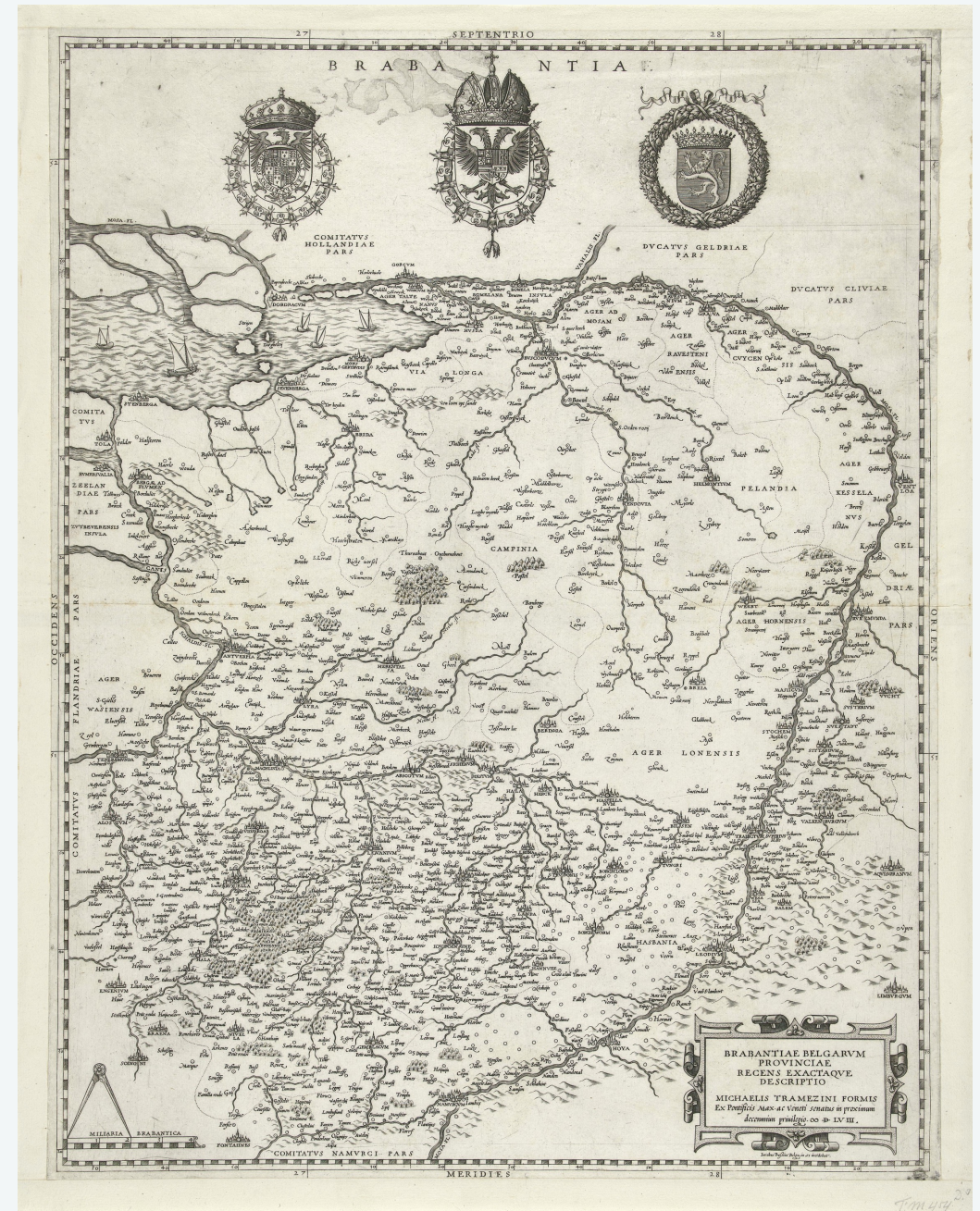
Dorpsarchieven van de Meierij:

- Charters;
- Resoluties;
- Keuren en Breuken;
- Rekesten;
- Ingekomen stukken en minuten;
- Schouwverslagen.

Bronnen

- 13 dorpen van verschillende grootte en bestuurlijke indeling;
- Hertogsdorpen, vrijheid, heerlijkheden.

Resultaten

- **Top-down: Geen grote verschillen met de de stad.**
 - de rechten voor het gebruik en bewerking van het gemeen;
 - Kleine groep mensen met meer rechten.

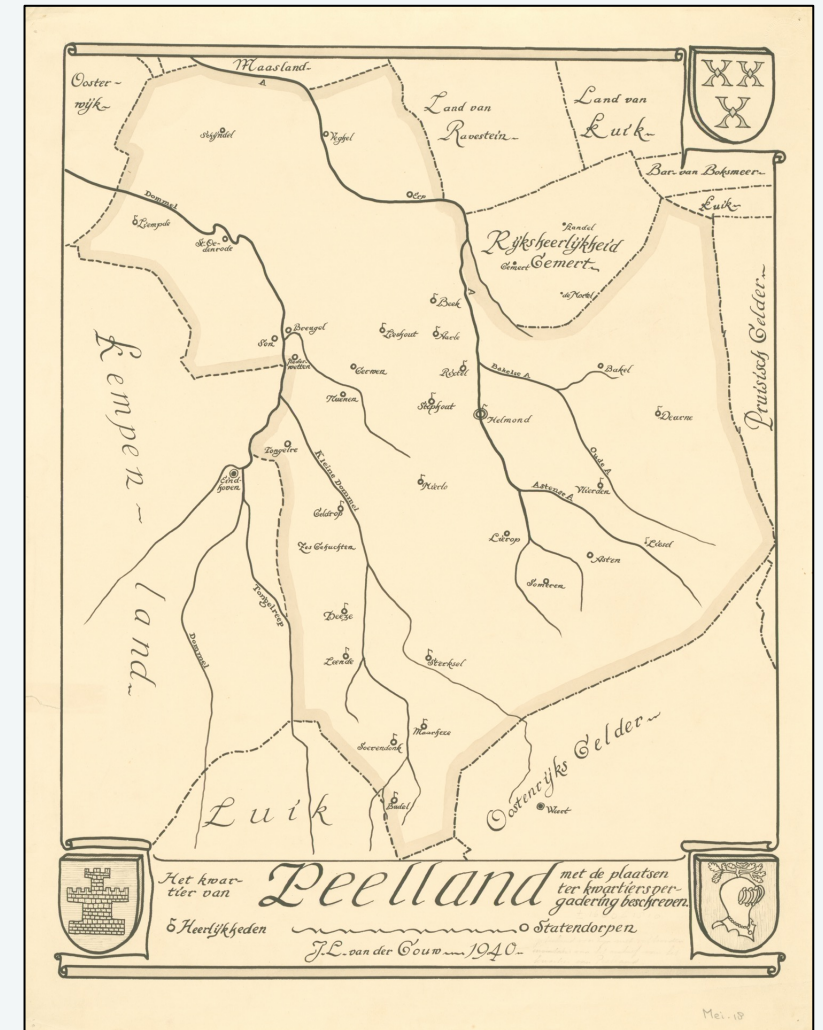
- **Bottom-up: Verschillende kanalen en instrumenten om zich te laten horen en invloed uit te oefenen.**
 - Collectieve actie;
 - Algemeen belang .

Resultaten

- Het algemeen belang en representatief karakter dorpsbestuur.
- Verschillende momenten waar dit duidelijk naar voren komt:
 1. Verkoop van het gemeen;
 2. Dorpsrekening;
 3. Klachten over bescherming en goed bestuur.

Casus 1: Sint-Oedenrode (1601)

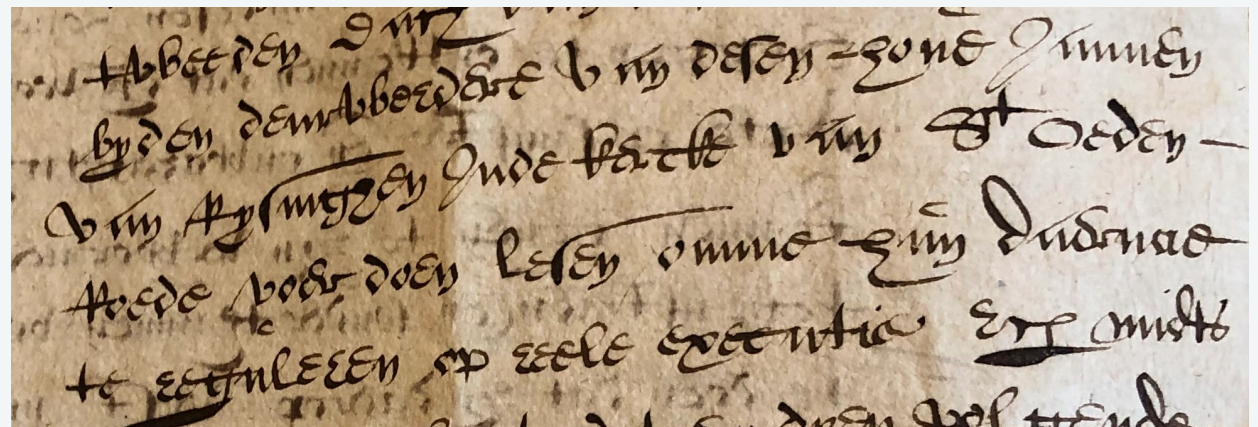
- Naburen en ingezetenen hebben het vermoeden van misbruik van de penningen;
 - Eisen een kopie van de dorpsrekening;
 - Niet openbaar gedeeld.
-
- Enkele vertegenwoordigers zijn aangewezen
“mee consenten alle ingezetenen der vryhey van st oedenrode”

Casus 1: Sint-Oedenrode (1601)

- Het hof van Brabant oordeelt dat de regenten een kopie moeten leveren.

“ tweede dach van Aprill voorschreven byden deurwoedere van desen hove Jannen van Rysinghen **inde kerck van st oeden roede voer doen lesen omme hun** daernae te reguleren op reele executie”

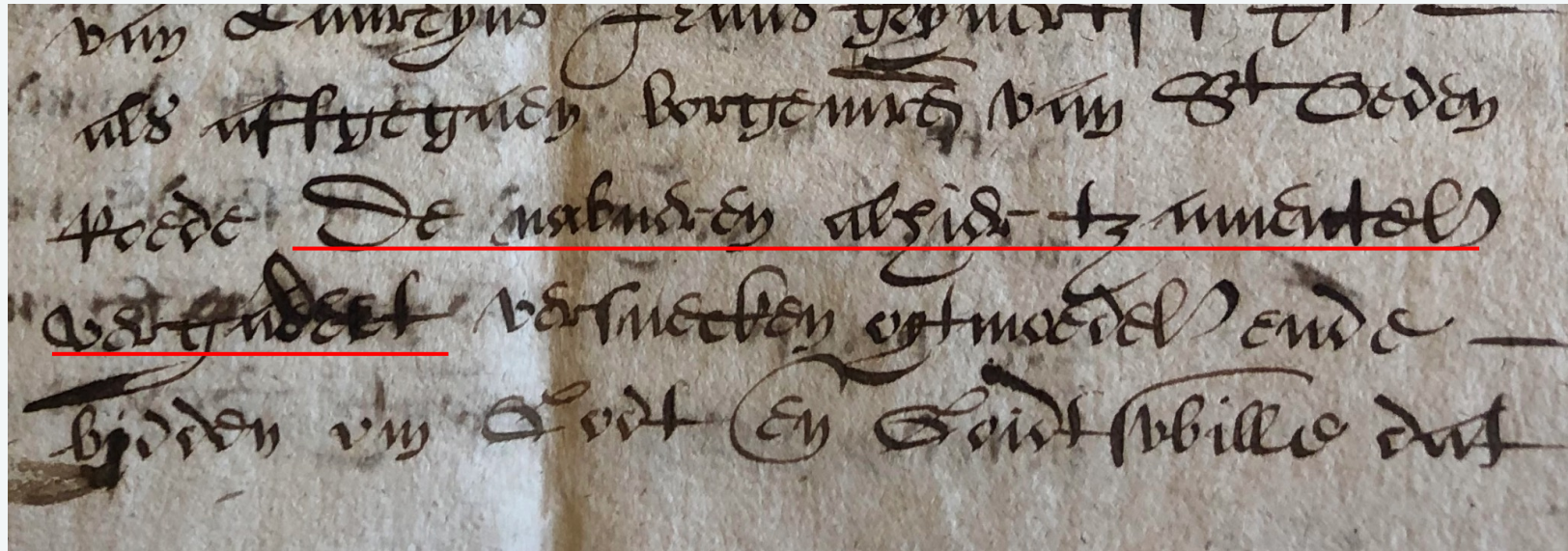

Casus 1: Sint-Oedenrode (1601)

“**midts** daer uuyt volght dat zy dyen volgende zulx **metter daet hadden behooren te doen** souder daer inne te dylayeren ofte hun daertegen partyte te maecken, zoe zij zijn doende nyet souder **groete suspicie van malversatie**”

“want genoch was dat de voorschrevn acte vande hove aldear publyckelyck byder deurwerder worde opgelezen ende dat dyen volgende aende rescribenten hadde **behooren terstont ende sonde oppositie geaccordeert te wordden copyen vande voorschreven reeckeninghen** ”

Casus 1: Sint-Oedenrode (1601)

- Penningen niet gefundeerd en ten nadelen van “weduwen, wesen en onnosolen”.

Casus 1: Sint-Oedenrode (1601)

“Dan en zoeken de supplianten nyet anders dan de reeckeningen t ontgaen ende nyet te doen **als de naebueren in merckelycken getaell vergadeet zyn** gelyck zulcx genouchsaem tot diversche stonden is bevonden”

Casus 1: Sint-Oedenrode (1601)

- Naburen gaan akkoord indien er voortaan altijd een kopie publiek wordt gemaakt; Herstel van oude gebruiken;
- Collectieve actie van onderaf;
- Kanaal: **Vertegenwoordigers** communiceren + een **hogere instantie**.

“Lasten die dagelijcx tot beswarenis van de goede
gemeyne ingesetenen worden gedaen”

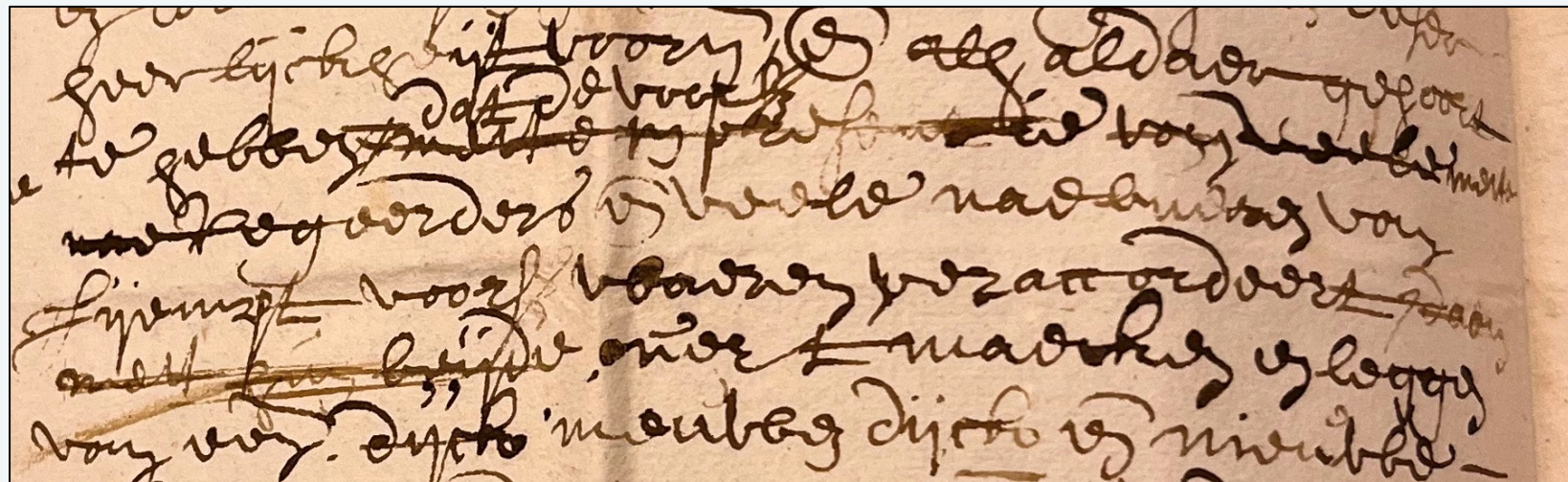
Casus 2: Water in Maasland

Casus 2: Water in Maasland

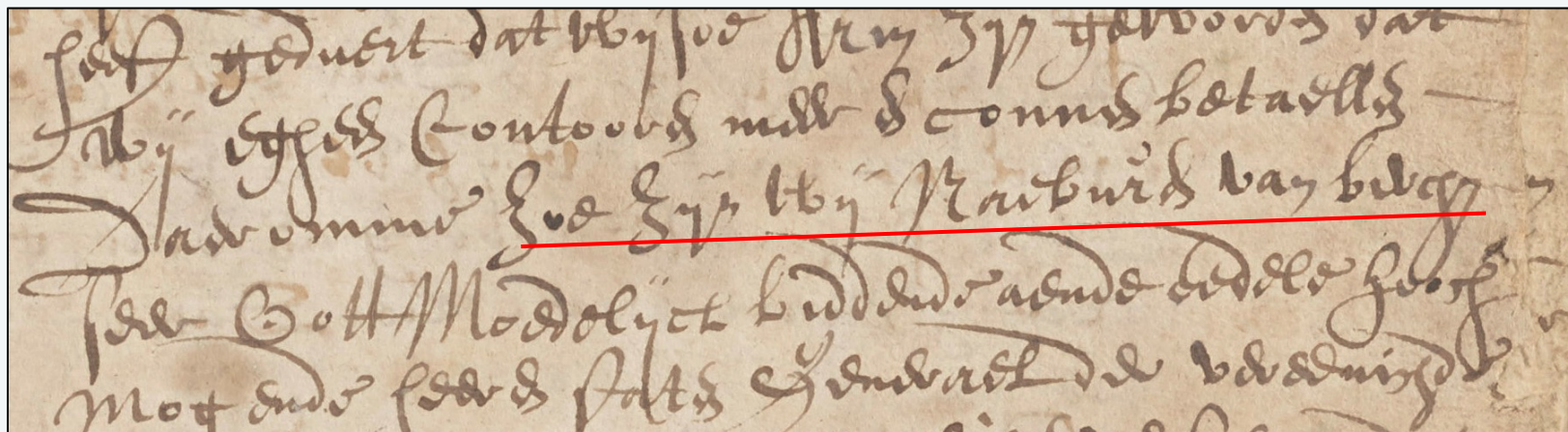
→ **Liempde (1651):**

“schepenen verclaerden dat sij (...) sijn geweest ten huijse van marten martens huibers (..) ende aldaer gehoort hebben dat de voorseinde mette regeerders en de vele naburen van lijempt waeren vergaedeert over t maecken en leggen van een nieuwen dijck ende nieuwe bruggen”

Casus 2: Water in Maasland

- **Berghem voorbeeld 1** (1619): Op aanvraag van de naeburen ende geeerfde wordt en geweerd tegen hoog water.
- **Berghem voorbeeld 2** (1619): Aanvraag voor landweer in schouwrapport: “soo sijn wij naeburen van berghen”

“ende consten van de gemeyne ingesetenen des dorps voorsiende las open kerck vergadert ende byden andere geweest sijnde”

Casus 2: Water in Maasland

- **Lith** (1651): “Hebben wij goetgevonden tot Lith te gaan besichtigen de doorbraecke”.

“Soo hebben wij oock goetgevonden een dijckrecht staen te lasten, morgen mette daegeraet met een vierde part van de ingesetenen dese dorpe tot lith te bevangen ende volcomen verseckere derhelve te gaen wercken”.

Kanalen

- Sint-Oedenrode: **vertegenwoordigers** en via hogere instantie;
- Erp (1606): Gezwoenen schrijven aan **de hertog en hertogin** dat een stuk van een stuk gemeen verkocht was. In de beslissing was de consent van de naburen niet gevraagd: “die daar hadden behoren te stemmen en gecondescheneert te hebben”;
- Sint-Michielsgestel (1639): **gezwoenen** klagen over de inbreuk van de rentmeester op de naburen;
- Erp (1620): **Rotmeester** geeft klachten door van de naburen over het gebruik van het gemeen.

Conclusie

- Verschillende kanalen en collectieve actie;
 - Via gezworenen of geërfde;
 - Via hogere instanties;
 - Via rotmeesters;
 - Publieke opinie.
- Gelegitimeerd op basis van het algemeen belang;
- Legt bloot dat op verschillende momenten inwoners altijd werden meegenomen. (o.a. dorpslening en verkoop gemeen).

